

M. ANDREJEVA

LENIN JA GORKI

Pietarissa ollessaan Maksim Gorki asui tavallisesti kirjakustantaja Konstantin Pjatnitskin luona, missä hänellä oli kaksi omaa pientä huonetta. Hänen aikanaan koko Pjatnitskin suuri asunto oli aamusta iltaan täynnä mitä erilaisinta väkeä: kirjailijoita, taiteilijoita, draama- ja oopperateatterien näyttelijöitä, ylioppilaita ja työläisiä, mikä tietysti teki tästä asunnosta tsaarin poliisin aivan julkisen silmälläpidon kohteen.

Kun me marraskuussa 1905 olimme vihdoin matkalla Pietariin, niin junassa Aleksei Maksimovitš sanoi minulle, että menemme ensiksi „Novaja Zizn” lehden toimitukseen ja vasta sieltä Pjatnitskille, jottemme hermostuttaisi emmekä toisi peräsämme niitä, jotka pitivät silmällä asuntoa. Meitä vastaan tulleet omaiset ja ystävät ottivat matkatavaramme, ja niin lähdimme Gorkin kanssa toimitukseen, joka sijaitsi lähellä asemaa, Nevskillä.

Siellä Gorki ja Vladimir Iljitš tapasivat ensi kerran toisensa ja tutustuivat.

Muistan miten Lenin tuli meitä vastaan jostain perähuoneesta ja asteli nopeasti Aleksei Maksimovitšin luo. He puristivat kauan toistensa kättä. Lenin nauroi iloisesti, Gorki oli kovin hämillään, yritti puhua erittäin arvokkaasti kuten aina sellaisessa tilassa ja toisteli bassoäänellään yhtä mittaa:

— A-haa, vai tällainen te olette... Miten hyvä, miten hyvä! Olen kovin iloinen, kovin iloinen.

Kun tulimme Pjatnitskille, Aleksei Maksimovitš sanoi melkoisen ajan kuluttua:

— Niin!.. Näetkös, millaisissa asioissa nyt olemme... Eikö todellakin ole hyvä mies?

Arvasin tietysti heti, kenestä hän puhui, mutta kiusatakseni kysyin tahallani:

— Kenestä puhut?

— Miten niin kenestä? No, tietysti Leninistä! Miten hyvä!.. Aläkä kehu, että olet sanonut sen ennen minua, olithan nähnytkin hänet ennen minua,— päätteli hän ihan lapsellisesti.

Hän oli usein kuin suuri lapsi.

* * *

Muistan miten Gorki kohtasi Leninin Lontoossa vuonna 1907 saavuttuaan Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen V edustajakokoukseen.

Lenin vei meidät „Imperial” hotelliin, johonkin lähelle Brittiläistä museota. Hotelli oli valtavan suuri, kostea ja epäkodikas, mutta muuta huoneistoa ei jostain syystä onnistuttu löytämään.

Muistan miten Lenin oli huolissaan Gorkin tähden:

— Me vilustutamme hänet! Hänhän on tottunut lauhkeaan ilmastoon ja hyvään hoitoon..

Tavattoman pieni huone oli todellakin kostea ja synkkä, valtavan suuri sänky otti puolet tilasta, suuri ikkuna antoi viereisen talon seinään, kaasukamiina keinotekoisine halkoineen lämmitti niukasti. Oli toukokuu, mutta sää oli kostea ja kylmä.

Lenin meni sängyn luo, kosketteli kädellään lakanoita ja tietäen, ettei Gorki pitänyt siitä, kun oltiin huolissaan hänen terveydestään, sanoi minulle puoliääneen:

— Lakanathan ovat ihan kosteita, ne olisi kuivattava vaikkapa tuon tökerön kamiinan edessä. Aleksei Maksimovitš alkaa yskiä, eikä se kelpaa mihinkään!

Ihmeellisen liikuttavalta tuntui minusta tuo hellä huolenpito! Myöhemmin minulle tarjoutui monta kertaa tilaisuus nähdä, miten huomaavaisesti Lenin osasi suhtautua ihmisiin, varsinkin tovereihin, miten hän osasi nähdä kaiken, huomata kaiken ja olla mitään unohtamatta.

Kun Lenin oli poistunut, käveli Gorki pitkän aikaa epäkodikkaassa huoneessa ikkunan luota ovelle, kaasukamiinan ohi, hypisteli ja pureskeli tapansa mukaan viiksiensä päitä ja sitten sanoi hiljaa ja miettelijäisti:

— Ihmeellinen mies!

Aleksei Maksimovitš oli kovin liikuttunut ja hyvillään saatuaan kutsun edustajakokoukseen ja vielä neuvottelevalla ääni-oikeudella. Se lähensi häntä aivan erikoisesti työläistovereihin, jotka olivat saapuneet Venäjältä. Hän kärsi kovasti pakollisesta erossaolosta kotimaasta, vaikka salasi sen huolellisesti läheisimmiltäänkin ja yritti saada itsensäkin uskomaan, ettei häntä muka vetänyt Venäjälle.

Ollessaan edustajakokouksen kaikissa istunnoissa Aleksei Maksimovitš ahmi itseensä edustajain puheet, jopa heidän erillisiä

sanojaankin ja aina kohdattuuan uudelleen Leninin mieltä yhä enemmän häneen.

G. V. Plehanov teki häneen huonon vaikutuksen.

— Herra! — sanoi Gorki ankarasti hänestä.

Ja hän väitteli kiihkeästi Bogdanovin, Strojevin ja Lenininkin kanssa, kun nämä puhuivat hänelle Plehanovin suurista ansioista, oppineisuudesta ja älykkyydestä, vaikka Aleksei Maksimovitš itsekin käsitti erinomaisesti Plehanovin merkityksen puolueelle.

Aleksei Maksimovitš suhtautui erikoisen halveksivasti Lieberiin ja Daniin. Gorki vihasi yleensä menševikkejä sydämensä pohjasta, tehden poikkeuksen vain Martovin suhteen, jota hän nimitti „harhaantuneeksi sieluksi”, ja vielä Vlas Mgeladzen suhteen, jota nimitettiin tavallisessa puheessa „Triadzeksi”. Viime-mainittu miellytti Aleksei Maksimovitšia kesyttömän luonteensa ja mahtavan ulkonäkönsä vuoksi. Myöhemmin, kun tämä Vlas „Triadze” saapui Kaprin saarelle ja asui meillä melko kauan, Aleksei Maksimovitš pettyi kovasti hänen suhteensa, ja muistan, miten hän, huokaistuaan syvään, sanoi erään kerran:

— Ei, suurina annoksina ei hyvääkään miestä voi kestää, jos hän on menševikki!

Parantaaksemme vaikkapa vähänkin tovereidemme ruokailua, sillä enemmistö heistä joutui elämään puolinälässä, me tilasimme kirkkoon, missä edustajakokousta pidettiin, voileipiä ja kokonaisia korillisia olutta.

Edustajakokouksen osanottajat puhuivat väliaikoina paljon Gorkin „Äiti” kirjasta. Työmiehiä se miellytti, mutta eräistä tuntui, että kaikki oli kuvattu koreammin kuin oli elämässä. Se pahoitti Gorkin mieltä, ja vaikka hän aina piti arvossa arvostelua ja etsi sitä, niin tässä tapauksessa hän väitteli kiihkeästi todistellen, että ihmisen taistelu elämän vääryyttä vastaan on aina ihanaa, ja se onkin ilmennettävä kauniina.

Lenin arvosti „Äidin” erittäin korkealle pitäen sen ilmestymistä suurena tapahtumana ja näki pahimman epäkohdan vallankumouksellisten intelligenttien idealisoimisessa.

Kerran Gorki kertoi Leninille, millaisen vaikutelman olivat häneen tehneet saksalaiset sosialidemokraatit. Berliinissä ollessaan Gorki oli tavannut Bebelin, Kautskyn, Karl Liebknechtin, Rosa Luxemburgin ja muita. Gorkia miellyttivät vain Liebknecht ja Rosa Luxemburg. Mitä tulee Bebeliin, niin tultuaan hänen kotiinsa ja nähtyään siellä tavattomasti tynnyjä, liinoja, verhoja, kanariahäkkejä ja muita saksalaisen poroporvarillisen kalustuksen merkkiesineitä Gorki heti suuttui ja käyttäytyi Bebelia kohtaan kylmäkiskoisesti.

Kannatti nähdä, miten ihmettelevästi välkähtivät hänen siniset silmänsä, kun hän huomasi, että Louise Kautsky istuessaan Bebelin vierellä yhtäkkiä suuteli syyttä suotta tämän kättä.

Illallisella Gorkia vastapäätä istui suuressa ruokapöydässä vanha nainen, Bebelin vaimo, joka puhui vilkkaasti jostakin lihavasta välinpitämättömän Singerin kanssa.

Gorki kysyi minulta, mitä hän puhui, ja Bebelin vaimo oli juuri kertomassa Singerille, miten kalliita olivat kananpoikaset ja että hänen Augustinsa ei voinut syödä mitään muuta kuin kananpoikasia ja miten hänen oli tänään onnistunut ostaa halvalla kaksi erittäin hyvää kananpoikasta.

Saatuaan tietää heidän keskustelunsa aiheen Gorki aivan ryähti ihmettelystä ja huokaisi niin äänekkäästi, että Bebel ukko säpsähti.

Gorkin kertomukset vuoden 1905 tapahtumista ja vallankumouksesta Moskovassa eivät kiinnostaneet Saksan sosialidemokratian johtajia. Häntä kuunneltiin kohteliaasti, mutta skeptillisesti. Gorki tajusi heti sen, vaikenä ja kaikkien läsnäolleiden ihmeeksi alkoi heti illallisen jälkeen hyvästellä kiirehtien poislähtöä.

Kun Gorki kertoi Leninille koomillisessa sävyssä, niin kuin vain hän yksin osasi kertoa, näistä vierailuista Saksan sosialidemokraattien luona, niin Lenin nauraa hohotti ihan kyyneleet silmissä ja pyysi loputtomiin kertomaan uusia ja yhä uusia yksityiskohtia.

Leniniä kiinnostivat kovasti Gorkin ja englantilaisten kirjailijain kohtaukset. Gorki oli tutustunut Bernard Shawhon, tavannut H. Wellsin, jonka oli kohdannut jo Amerikassa, ja muita vähemmän tunnettuja kirjailijoita, mutta puhui näistä tuttavuuksistaan vastahakoisesti: hän oli täydellisesti viehätynyt vaikutelmiin, joita hänelle tarjosi edustajakokous ja yhdessäolo venäläisten tovereiden kanssa.

* * *

Lontoossa Lenin lupasi Gorkille, että hän saapuu Kaprille sen jälkeen, kun edustajakokoukseen liittyvät asiat ovat loppuneet, ja hän piti lupauksensa.

Ottaessaan häntä vastaan Gorki hermosteli kuin pikku poika. Hän tahtoi kovasti, että Leniniä miellyttäisi hänen luonaan, että tämä levähtäisi ja kartuttaisi voimiaan.

Kalastaminen joka päivä merellä ei tehnyt merikipeäksi kumpaakaan ja tarjosi heille tilaisuuden keskustella häiriöttä: veneessä heidän kanssaan oli vain kaprilaisia kalastajia ja minä.

Gorki kertoi Leninille Nižnyi Novgorodista, Volgasta, lapsuudesta, isoäidistään Akulina Ivanovnasta, nuoruudesta ja kulkurielämästään. Hän muisteli isäänsä. Puhui paljon isästänsä.

Lenin kuunteli häntä hyvin tarkkaavaisesti, tapansa mukaan siristäen välkkyviä silmiään, ja erään kerran hän sanoi Gorkille:

— Teidän pitäisi kirjoittaa kaikesta siitä, veliseni! Se on erinomaisen opettavaa, erinomaisen...

Gorki keskeytti äkkiä puheensa, vaiken, yskähteli hämillään ja sanoi ilottomasti:

— Kirjoitan... Sitten joskus...

Gorki esitteli innokkaasti Leninille Pompeijin, Napolin museon, missä hän tunsu tarkalleen jokaisen nurkan. He kävivät yhdessä Vesuviuksella ja Napolin lähiseuduilla.

Gorki kertoi ihmeteltävästi. Hän osasi parilla kolmella sanalla piirtää maiseman, kuvata tapahtumia tai ihmisen. Tämä hänen kykynsä ihastutti erikoisesti Leniniä. Gorki puolestaan ihaili suuresti Vladimir Iljitšin ajatusten täsmällisyyttä ja järjen selvyyttä, hänen taitoaan suhtautua ihmiseen ja ilmiöön suoraan, yksinkertaisesti ja tavattoman selkeästi.

Minusta tuntuu, että juuri niihin aikoihin Lenin mieltä syvästi Gorkiin. En muista tapausta, jolloin Lenin olisi suuttunut häneen. Gorki piti Leninistä tulisesti, kiihkeästi ja ihaili häntä palavasti.

Lähtiessään Pariisiin Vladimir Iljitš lupasi varmasti tulla jälleen Kaprille yhdessä Nadežda Konstantinovnan kanssa. Valitettavasti tämä lupaus ei täytynyt tarkalleen, hän kyllä tuli toisen kerran Kaprille, mutta ilman Nadežda Konstantinovnaa ja vain hyvin vähäksi aikaa.

Silloin Kaprilla asuivat A. V. Lunatšarski, A. A. Bogdanov ja N. A. Bazarov. Berliinistä oli saapunut kustannusasioille I. P. Ladyžnikov, vanha ystävämmä ja toverimme.

Jo meidän kävellessä funicularelta villa Bedusiin, missä silloin asuimme, Aleksei Maksimovitš alkoi puhua Vladimir Iljitšille siitä kiihkeästä kiintymyksestä, jota tunsu häntä, Leniniä, kohtaan Bogdanov, ja siitä, että Lunatšarski ja Bazarov olivat ihmeteltävän lahjakkaita ja viisaita miehiä...

Vladimir Iljitš loi Aleksei Maksimovitšiin syrjäsilmyksen, siristi silmiään ja vastasi lyhyesti:

— Älkää yrittäkö, Aleksei Maksimovitš. Siitä ei tule mitään.

Bogdanov, Bazarov ja Lunatšarski yrittivät useampaan otteeseen löytää sovittelutien Vladimir Iljitšin mielipiteisiin, mutta Vladimir Iljitš, jolle oli aivan selvää kaikenlaisen väittelyn täysi hyödyttömyys siinä erimielisyyden vaiheessa, vältti selvästi ja varmasti keskusteluja filosofisista aiheista, yritettiinpä kuinka tahansa saada häntä sellaisiin keskusteluihin, muun muassa Aleksei Maksimovitšinkin yrittäessä. Ja Gorki halusi niin kovasti

päästä selville erimielisyyksien perusajatuksista, niin syvästi liikutti häntä tovereiden välinen jyrkkä erimielisyys.

Aleksei Maksimovitš sai harvoin olla kahden kesken Vladimir Iljitšin kanssa tämän vierailun aikana: sivulliset henkilöt häirit-sivät. Vladimir Iljitš oli Kaprilla vain muutaman päivän, ja hänen lähdettyään Gorki tuli alakuloiseksi eikä päässyt pitkään aikaan siitä eroon.

